

OIRSCHOT GILDBERGARENIS SINT-PETRUSKLUK

BNG Erfgoedprijs 2025

OVER DE DRIE GENOMINEERDEN EN HUN IMMATERIEEL ERFGOED

TILBURG SLAVENMONUMENT

GENOMINEERD TILBURG

De gemeente Tilburg (Noord-Brabant) is met circa 230.000 inwoners (CBS) de zevende gemeente van Nederland. Naast de gelijknamige stad, bestaat de gemeente uit de dorpen Berkel-Enschot, Udenhout en Biezenmortel. Tilburg groeide in de 19de eeuw uit tot een belangrijke textielstad. Het erfgoed van deze bepalende periode wordt vandaag de dag bewaard, uitgedragen en voortgezet in onder meer het TextielMuseum. Ook de Tilburgse Kermis, met jaarlijks ruim een miljoen bezoekers, is uitgegroeid tot

een landelijk begrip en een bekend voorbeeld van immaterieel erfgoed.

De aandacht van de gemeente voor haar immateriële erfgoed blijkt uit het onderzoek dat zij in 2023 liet uitvoeren naar het (post)koloniale verleden van Tilburg. Binnen dit onderzoek zijn de verhalen en ervaringen van veertig Tilburgers met een (post)koloniale achtergrond genoteerd en beschreven in het boek 'Een westers beschavingsoffensief'. Voortbordurend op dit thema organiseert Stadsmuseum Tilburg publieksbijeenkomsten waarbij inwoners betekenisvolle voorwerpen en kledingstukken meenemen en hun verhaal vertellen.

TILBURG TENTOONSTELLING LOCHAL

Zo maken de gemeente, het Stadsmuseum en het TextielMuseum samen met inwoners duidelijk op welke manier textiel, familiegeschiedenissen en het koloniale verleden in Tilburg met elkaar verweven zijn. Tilburg presenteert zich als een stad van en voor makers, wat blijkt uit de vele atelierruimtes, podia en galeriën. Het TextielMuseum doet aan kennisoverdracht op het gebied van oude textieltechnieken en verven met natuurlijke kleurstoffen. De Verplantentuin op het museumterrein, onderhouden door buurtbewoners, speelt hierbij een centrale rol. Verhalen die voortvloeien uit het verleden van de gemeente worden bewaard op de website Het Geheugen van Tilburg. In het TijdLab in de Bibliotheek LocHal zijn wisselende exposities over het (immateriële) erfgoed van de inwoners, met thema's als dood en rouw, Tilburgse tattoos, Molukse erfgoed, vasten, Keti Koti, kermiscultuur en borduren. Zo is immaterieel erfgoed in Tilburg altijd dichtbij.

TILBURG WORKSHOP IN HET TEXTIELMUSEUM

Colofon

Tekst – Kunsten '92
Uitgave – Kunsten '92
Herengracht 62, 1015 BP Amsterdam
info@kunsten92.nl – www.kunsten92.nl
Ontwerp – www.studio026.nl

Kunsten'92

Leden Erfgoedplatform van Kunsten '92

- BOEI Nationale Maatschappij tot Restaureren & Herbepresten van Cultureel Erfgoed
- Cultuurfonds
- DEN Kennisinstituut cultuur & digitale transformatie
- DutchCulture
- Erfgoedacademie
- Erfgoedstem
- Erfgoedvereniging Heemschut
- Europa Nostra
- Federatie Grote Monumentengemeenten
- Federatie Instandhouding Monumenten
- Federatie Ruimtelijke Kwaliteit
- Fonds Cultuurparticipatie
- KIEN Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
- KVAN/BRAN Branchevereniging Architecteninstellingen Nederland
- LCM Landelijk Contact van Museumconsulenten
- LKCA Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst
- Mondriaan Fonds
- Museumvereniging
- Nationale Monumentenorganisatie
- Nationaal Restauratiefonds
- Nederland Monumentenland
- Netwerk Steunpunten Cultureel Erfgoed
- OPEN Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland
- Restauratoren Nederland
- Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg
- Stichting Kastelen, historische Buitenplaatsen en Landgoederen
- Stichting Forten Nederland
- Stichting Reuvs
- Stichting Nationale Archeologiedagen
- UNESCO Werelderfgoed
- Vereniging de Hollandse Molen
- VOIA Vereniging Ondernemers in Archeologie

GENOMINEERD ALPHEN AAN DEN RIJN

De gemeente Alphen aan den Rijn (provincie Zuid-Holland) ligt in het Groene Hart aan de Oude Rijn en de Gouwe. De gemeente is in 2014 samengevoegd vanuit Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude en telt 115.000 inwoners. Alphen aan den Rijn lag vroeger aan de grens van het Romeinse Rijk, de Limes. Veel mensen kennen archeologisch themapark Archeon, maar ook recenter erfgoed is er volop. Alphen aan den Rijn houdt sinds 2021 zelfs een immaterieel erfgoedregister bij.

Het eerste immaterieel erfgoed dat in dit register werd opgenomen was Ertoni Mahai, de cultuur van de lokale Molukse gemeenschap. In 1965 werden de gezinnen van Zuid-Molukse KNIL-militairen er gehuisvest na jarenlang in tijdelijke 'woonoorden' te hebben geleefd. Na de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog werden zij naar Nederland gebracht, maar de belofte terugkeer vond nooit plaats. De Molukse gemeenschap van Alphen aan den Rijn houdt de gebruiken van hun voorouders

in ere in Kaju Putih, een wijkcentrum waar onderlinge verbondenheid centraal staat. Ander immaterieel erfgoed in de gemeente is de Bietenoptocht in Benthuizen: een lampionoptocht met uitgeholde en versierde bieten ter ere van de suikerbieten oogst. Ook de sierkweekcultuur van Boskoop en omgeving staat in het register. In Boskoop is plantenteelt al eeuwenlang belangrijk. Sinds 1870 ligt de nadruk op sierteelt. Het kweken en internationaal handelen zit de Boskopers in het bloed. Het Boomkwekerijmuseum brengt dit erfgoed onder de aandacht. Zo krijgen nieuwe generaties een beeld van het verleden en groeit het besef van de culturele identiteit van de gemeenschap. In 2024 ontwikkelde de gemeente de 'Canon van de Gemeente Alphen aan den Rijn' samen met haar inwoners. Hierbij kwamen nog veel meer geliefde gebruiken en tradities naar boven. Door dit immateriële erfgoed te erkennen geeft de gemeente ruimte aan lokale trots en verbinding, twee waarden die de inwoners voorstellen in hun beleving van Alphen aan den Rijn.

ALPHEN AAN DEN RIJN KAJU PUTIH IMMEREITION

GENOMINEERD OIRSCHOT

De gemeente Oirschot (provincie Noord-Brabant) ligt tussen de steden Tilburg en Eindhoven, midden in het natuurgebied de Brabantse Kempen. De gemeente telt bijna 20.000 inwoners. Met meer dan driehonderd rijks- en gemeentelijke monumenten en twee beschermde dorpsgezichten heeft Oirschot de hoogste 'monumentendichtheid' van Nederland. Naast materieel erfgoed is er in deze gemeente ook veel immaterieel erfgoed, beoefend door gepassioneerde vrijwilligers.

ALPHEN AAN DEN RIJN ROSARIUM BOSKOOP

OIRSCHOT NOORBEBRUIJING CARNAVAL

OIRSCHOT KAPEL VAN DE HEILIGE EIK

In 2018 hield de gemeente een brede inventarisatie onder haar inwoners. Daaruit kwam naar voren dat tradities een wezenlijk onderdeel zijn van de identiteit van de gemeente Oirschot. Voorbeelden zijn geboorteborden plaatsen in de tuin, de 'boerenovertrek' en 'op eieren gaan', maar ook religieus erfgoed waarbij de locatie sterk bepalend is. Neem de levendige gildetraditie en het gebruik om een kaarsje op te steken bij Maria in de kapel van de Heilige Eik. Ook volksfeesten zoals carnaval, Halloween en de kermis zijn populair in Oirschot. Elke dorpskern heeft er zijn eigen kermistradities, zoals een solexrace, taartlootierij en koningsschieten. Na de inventarisatie zette de gemeente

de volgende stap: borging. Zo worden carnavalsverenigingen ondersteund en denkt de gemeente mee met de gilden. Bijvoorbeeld over de hedendaagse betekenis van oude waarden en rituelen, het versterken van het immaterieel erfgoed van de kermis en het implementeren van traditionele en duurzame agrarische tradities bij gebiedsontwikkeling. Ook beschermt de gemeente de van oudsher bloeiende orgelcultuur in Oirschot. Naast het delen van kennis met andere gemeenten, werkt Oirschot nu aan een erfgoedmuseum waarin de geschiedenis en het levensverhaal van de inwoners door henzelf wordt verteld.

JURYVOORZITTER RON KÖNIG OVER DE BNG ERFGOEDPRIJS 2025

Deze editie van de BNG Erfgoedprijs toont de groeiende bewustwording van de waarde van immaterieel erfgoed, dat op unieke wijze in staat is mensen met elkaar te verbinden. Hoe nauw aan het hart immaterieel erfgoed vaak ook ligt, veel bijzondere tradities, gewoonten en speciale vaardigheden dreigen te verdwijnen. Maar uit deze editie van de BNG Erfgoedprijs blijkt gelukkig dat een groeiend aantal gemeenten in Nederland vastberaden is een klimaat te creëren waarin immaterieel erfgoed kan bloeien. Het werken met een jaarlijks thema heeft opnieuw goed uitgepakt: de mogelijkheid om meer focus aan te brengen in de aanmelding maakt het voor gemeenten die in aanmerking willen komen voor de prijs aantrekkelijker om mee te doen.

De centrale vragen die wij ons als jury stelden tijdens het beoordelingsproces waren: hoe ondersteunen gemeenten hun immaterieel erfgoedgemeenschappen? Is immaterieel erfgoed inmiddels een integraal onderdeel van gemeentelijk beleid? En hoe inclusief is de definitie van immaterieel erfgoed die gemeenten hanteren? Bij het doorspitten en bespreken van de longlist werden we al snel enthousiast over de diversiteit en kwaliteit van de inzendingen. Ook leverde het thema immaterieel erfgoed een aantal verrassingen op: gemeenten die misschien niet in het oog springen als erfgoedgemeenten kunnen wel een overtuigend verhaal hebben over het in hun gemeente aanwezige immaterieel erfgoed. Drie gemeenten sprongen eruit voor ons: **Alphen aan den Rijn, Oirschot en Tilburg**. Zij vielen op vanwege hun bewustzijn en inzet van de verbindende kracht van immaterieel erfgoed. Ze zetten hun erfgoedgemeenschappen en inwoners centraal, met

een integrale en vaak participatieve aanpak. Van hechte samenwerkingen met erfgoedpartners en inwoners en waarde-gedreven initiatieven tot oog voor duurzaamheid en leefbaarheid in de gemeente, alle inspirerende en toekomstgerichte voorbeelden kwamen we tegen in de aanmeldingen.

Tijdens de incognito-bezoeken, waarin de jury onaangekondigd bij de genomineerden op bezoek gaat en ter plekke zoveel mogelijk bekijkt en beoordeelt, waren wij dit jaar in het bijzonder onder de indruk van de gedrevenheid van de immaterieel erfgoedgemeenschappen zelf. Het werd ons duidelijk dat immaterieel erfgoed niet gelijk, maar juist anders behandeld moet worden dan materieel erfgoed. Erkenning is belangrijk, maar voor optimale ondersteuning is blijvend contact nodig. Ook de pitches, de live presentaties door de genomineerde gemeenten, waren weer erg verhelderend. Drie totaal verschillende gemeenten, die zich dag in dag uit inzetten voor hun erfgoed en verrassende verbanden leggen met de opgaven van deze tijd.

Een belangrijke doelstelling van de BNG Erfgoedprijs is dat gemeenten goede voorbeelden aan elkaar kunnen doorgeven. Niet op papier of in beleidsnota's, maar als concrete 'best practices' die hun nut en

noodzaak al hebben bewezen. Ik hoop dan ook dat deze drie gemeenten en hun bevoegen ambtenaren en gemeentebestuurders hun collega-gemeenten veel inspiratie zullen bieden: om de kennis van en waardering voor immaterieel erfgoed verder te vergroten, en het sociale potentieel ervan aan te wenden om hechtere en inclusievere gemeenschappen te creëren.

Het lastigste aspect voor een jury is ieder jaar weer het feit dat er maar één de winnaar kan zijn. Wie dat is, leest u verderop in dit boekje. Ik wens iedereen een mooie dag vandaag in Nijmegen (de winnaar van editie 2024), met het symposium en de uitreiking van de BNG Erfgoedprijs 2025!

OVER DE BNG ERFGOEDPRIJS

Sinds 2010 wordt op initiatief van het Erfgoedplatform van Kunsten '92 een nationale prijs toegekend aan de gemeente met het beste beleid op het gebied van erfgoed: de BNG Erfgoedprijs. Met deze prijs ter waarde van € 25.000 wil het Erfgoedplatform van Kunsten '92 goede voorbeelden delen van de gemeentelijke erfgoedpraktijk. De prijs stimuleert gemeenten om de kansen die cultureel erfgoed biedt te verzilveren. En om erfgoed te verbinden met beleidsterreinen als toerisme, cultuur, onderwijs, sociale zaken, ruimtelijke ontwikkeling en economie. Zo kunnen we andere gemeenten inspireren en bijdragen aan goede erfgoedzorg. BNG Cultuurfonds is hoofdsponsor.

Voor de editie van 2025 zijn de gemeenten Alphen aan den Rijn, Oirschot en Tilburg genomineerd voor de prijs. Eerdere winnaars zijn de gemeenten Dordrecht (2010), Westerveld (2011), Schiedam (2012), Kampen (2013), Bergen op Zoom (2014), Beesel (2016), Zutphen (2017), Leiden (2018), Rheden (2019), Noordenveld (2020), Eindhoven (2022), Weert (2023) en Nijmegen (2024).

THEMA 2025 IMMATERIEEL ERFGOED

Om beter aan te sluiten bij actuele onderwerpen in de samenleving en om nieuwe accenten te kunnen leggen, werkt de jury van de BNG Erfgoedprijs sinds editie 2022 met een jaarlijks thema. In de editie van 2025 ligt de focus op **Immaterieel erfgoed**: levend erfgoed, zoals ambachten, feesten, tradities en bijzondere kennis die gemeenschappen delen en doorgeven aan hun kinderen en nieuwe gemeenschapsleden. Van Keti Koti en bloemencorso's tot vreugdevuren en de kermis. Het beoefenen van sociale gewoonten, tradities en speciale vaardigheden geeft een gemeenschap immers een gevoel van continuïteit, identiteit en trots.

Voor de jury staan daarbij vragen centraal als: hoe ondersteunen gemeenten hun immaterieel erfgoedgemeenschappen? Is immaterieel erfgoed inmiddels een integraal onderdeel van gemeentelijk beleid? En hoe inclusief is de definitie van immaterieel erfgoed die gemeenten hanteren?

Sinds Nederland in 2012 het UNESCO Verdrag inzake de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed ondertekende hebben steeds meer gemeenten immaterieel erfgoed op de radar. Immaterieel erfgoed zelf kan veranderen. Soms schuurt de wens van een gemeenschap om hun immaterieel erfgoed in stand te houden met de opvattingen en belangen van anderen. Dit kan leiden tot de aanpassing van bepaalde tradities en gebruiken om deze toekomstbestendig te maken. Ook inventarisatie en ondersteuning van de beoefenaars van het immaterieel erfgoed behoren tot manieren om waardevolle tradities, gewoonten en ambachten te behouden voor de toekomst en door te geven aan volgende generaties.

Alphen aan den Rijn, Oirschot en Tilburg sprongen dit jaar uit een sterke lijst met aanmeldingen, vanwege hun uitstekende gebruik van de verbindende kracht van immaterieel erfgoed. Ze zetten hun erfgoedgemeenschappen en inwoners centraal, met een toekomstgericht en integrale aanpak.

JURY BNG ERFGOEDPRIJS 2025

- Ron König**, juryvoorzitter; burgemeester van Deventer; voorzitter bestuur BNG Cultuurfonds; voorzitter Stichting Nederland Monumentenland
- Susan Lammers**, algemeen directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Christian Pfeiffer**, directeur Huizer Museum
- Karianne Vandenbroucke**, projectmanager Vastgoed Natuurmonumenten; voorzitter Erfgoedcommissie Mooi Noord-Holland
- Marielle Hendriks**, directeur-bestuurder Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Rabiaâ Benlahbib**, directeur Kunstfort Vijfhuizen; directeur Creative Court
- Jazzy Taihuttu**, coördinator Educatie en Publieksparticipatie bij het Limburs Museum; finalist van de Museumtalentprijs 2023

OP DE TRAP V.L.N.R.: RON KÖNIG, SUSAN LAMMERS EN MARIELLE HENDRIKS STAAW V.L.N.R.: CHRISTIAN PFEIFFER, RABIAÂ BENLAHBIB EN KARIANNE VANDENBROUCKE NIET OP DE FOTO: JAZZY TAIHUTTU

JURYRAPPORT ALGEMENE CRITERIA

Visie en integraal beleid

Heeft de gemeente een heldere visie met betrekking tot erfgoed, en is het erfgoedbeleid geïntegreerd in andere beleidsdomeinen (waaronder het beleid rondom de leefomgeving)?

Toekomstgerichtheid

Op welke wijze wordt erfgoed ingezet om de gemeente een aansprekend toekomstperspectief te geven? Sluit het erfgoedbeleid aan op urgente thema's in de samenleving, zoals digitalisering, klimaat en duurzaamheid?

Participatie en inclusie

Hoe worden inwoners betrokken bij het erfgoed in de gemeente? Hoe inclusief is het beleid: houdt het bijvoorbeeld rekening met toegankelijkheid voor en participatie door elke leeftijd, afkomst, sociaaleconomische groep, en ook met fysieke toegankelijkheid? Wordt inwoners de ruimte geboden voor ondernemerschap? Wat doet de gemeente aan erfgoededucatie?

Communicatie

Hoe en met wie communiceert de gemeente over het erfgoedbeleid en de -projecten? Op welke wijze weet men bewoners en bezoekers enthousiast te maken voor de eigen omgeving?

CRITERIA INZAKE HET THEMA VAN 2025: IMMATERIEEL ERFGOED

Welke kansen biedt immaterieel erfgoed volgens de gemeente? Welke rol ziet de gemeente voor zichzelf in de instandhouding en ontwikkeling van

immaterieel erfgoed? Hoe steunt de gemeente haar erfgoedgemeenschappen en beoefenaren van immaterieel erfgoed? Ligt de nadruk van immaterieel erfgoedbeleid op het benutten van het toeristisch potentieel of is er ook oog voor de sociaal-maatschappelijke waarde? Hoe inclusief is de definitie van immaterieel erfgoed die de gemeente hanteert? Wordt er bijvoorbeeld ook ruimte geboden aan het immaterieel erfgoed van gemeenschappen met een migratieachtergrond? Benut de gemeente het sociale potentieel van immaterieel erfgoed?

SELECTIE- EN BEOORDELINGSPROCES

Selectie van de drie genomineerden

Voor de BNG Erfgoedprijs 2025 werkte de jury met een longlist, samengesteld op basis van aanmeldingen door gemeenten, door inwoners van de gemeenten of door leden van het Erfgoedplatform. De winnaar van de BNG Erfgoedprijs 2025 is gekozen uit drie genomineerde gemeenten die volgens de jury ruimschoots aan alle criteria voldoen.

Incognito jurybezoeken aan de drie genomineerde gemeenten

In verschillende samenstellingen hebben de juryleden in het voorjaar van 2025 incognitobezoeken gebracht aan Alphen aan den Rijn, Oirschot en Tilburg. Bij deze bezoeken liep de jury door verschillende wijken en dorpen in de gemeenten, langs prominente gebouwen en (culturele) projecten, musea, VVV-kantoren en boekhandels en spraken zij met bewoners, winkeleigenaren en vrijwilligers. Zo verzamelden zij vragen en opmerkingen om tijdens de pitches voor te leggen.

Pitches door de drie genomineerde gemeenten

Op 16 april 2025 waren de drie genomineerde gemeenten uitgenodigd om hun erfgoedbeleid te presenteren aan de jury in maximaal 7 minuten. Na afloop van elke pitch stelden de juryleden vragen naar aanleiding van het jurybezoek en de presentatie. De drie genomineerde gemeenten woonden elkaars pitch bij.

Beslissing over de winnaar

Direct na de presentaties vond het tweede juryoverleg plaats. Met de nominatie, het gemeentebezoek en de pitch in het achterhoofd, heeft de jury zich aan de hand van de criteria gebogen over de vraag welke gemeente zich de winnaar van de BNG Erfgoedprijs 2025 mag noemen. De sterke en inspirerende presentaties leverden veel aanvullende informatie op, hetgeen het bepalen van een winnaar niet eenvoudiger maakte. Op basis van uitgebreid inhoudelijk overleg kon de jury uiteindelijk een overtuigende winnaar aanwijzen.

BEOORDELING VAN DE DRIE GENOMINEERDEN

De drie genomineerde gemeenten voldeden allemaal aan de belangrijke criteria, zoals een brede visie op cultureel erfgoed, met voldoende evenwicht tussen monumenten, immaterieel erfgoed, musea, archieven, archeologie (indien van toepassing) en collecties. Maar ook doorstonden zij de eerste toets van aansluiting met andere beleidsterreinen zoals ruimtelijke ordening, toerisme en het sociale domein. Ook hebben alle drie gemeenten elk op hun eigen manier oog voor hun immaterieel erfgoed en werken zij aan het behoud en ondersteuning van de dragers en beoefenaars van het immaterieel erfgoed. De volgende punten (in telegramstijl) vielen specifiek per gemeente op:

BEOORDELING ALPHEN AAN DEN RIJN

– De gemeente Alphen aan den Rijn heeft in korte tijd een buitengewone inhaalslag gemaakt: anno 2025 heeft de gemeente een duidelijke visie die berust op het beleven, benutten en behouden van erfgoed.

Het inmiddels door de gemeenteraad goedgekeurde beleid is integraal, helder en doelgericht.

- De erfgoedmedewerkers zijn betrokken, benaderbaar en staan met beide benen op de grond: het streven om in de toekomst vooral in te zetten op samenwerkingen getuigt van een bewustzijn van het eigen kunnen en van financiële draagkracht. Tijdens de pitch viel het jury positief op hoe open en onbevangen de erfgoedmedewerkers kansen en tegenslagen deelden met de jury en de andere genomineerde gemeenten.
- Verder is het bewonderenswaardig hoe de erfgoedmedewerkers zich sinds hun relatief recente aanstelling intensief hebben ingezet om binnen de gemeente het contact aan te halen met andere beleidsterreinen, zoals met Ruimtelijke Ordening.
- De sinds twee jaar ingezette lijn waarbij participatie een vanzelfsprekende rol inneemt in de uitvoering van het erfgoedbeleid heeft al tot mooie resultaten geleid: zo kwamen er 250 mensen samen in het Castellum Theater om input te leveren voor het boek ‘Canon van de gemeente Alphen aan den Rijn’. In de nieuwe erfgoedvisie wordt deze participatieve lijn voortgezet. De jury kijkt uit naar de resultaten van deze beloftevolle insteek.
- Alphen aan den Rijn doet iets wat niet veel gemeenten doen: het opnemen van immaterieel erfgoed in een gemeentelijk erfgoedregister. Dit geeft een krachtig signaal van erkenning aan de beoefenaars van de tradities, ambachten en gebruiken in kwestie. Naast formele erkenning heeft de gemeente de ambitie om haar immateriële erfgoedgemeenschappen actief te gaan ondersteunen. De jury juicht dit voornemen toe en ziet dat er sinds de nominatie al een belangrijke eerste stap is genomen door in gesprek te gaan met de Molukse gemeenschap.

Kanttekening

- Communicatie met en over de erfgoedgemeen-schappen kan beter. De gemeente toont zich hiervan bewust. Luisterend naar de wensen van immateriële erfgoedgemeenschappen en bewoners om hun buurten op de een of andere manier te beschermen, heeft de gemeente het plan gevat om deze wens mee te nemen in de aanstaande inventarisatie van het Post 65-erfgoed in de gemeente. De gemeente ziet hier een kans om deze wijken te beschermen en erover te communiceren.

BEOORDELING OIRSCHOT

- In de gemeente Oirschot zag de jury een betrokken ambassadeur van het vele erfgoed, materieel en immaterieel, dat de gemeente rijk is. Zowel het integrale erfgoedbeleid als de uitvoering ervan is bijzonder goed. Uit het aanstellen van een adviseur voor immaterieel erfgoed blijkt bestuurlijk lef en deze aanstelling werpt duidelijk zijn vruchten af. Het beschikbaar stellen van 1,5 FTE voor de afdeling erfgoed is voor een relatief kleine gemeente een duidelijk signaal dat men belang hecht aan het erfgoed.
- De jury is onder de indruk van het excellente voorbeeld dat Oirschot stelt: hoe kun je het immateriële erfgoed in de gemeente zo goed mogelijk inventariseren, behouden en laten bloeien. Andere gemeenten in Noord-Brabant vragen Oirschots nota Immaterieel Erfgoed op ter inspiratie. De erfgoedambtenaren zijn doordrongen van de waarde van immaterieel erfgoed, schrijven hierover in regionale media en nemen deel aan bijeenkomsten van gemeenteambtenaren om hun opgedane kennis over immaterieel erfgoed te delen.
- De gemeente communiceert duidelijk met de bewoners over het erfgoed in de gemeente: bijvoorbeeld met QR-codes en banners op centrale plaatsen zoals in de Sint-Hubertusbasiliek en Museum de Vier Quartieren, maar ook via erfgoedbrieven en door geregeld evenementen te organiseren.

- De jury is zeer te spreken over de inclusieve benadering en integraallijke informatie rondom het religieus erfgoed. Door bestaande verhalen en historische plaatsen in een nieuw verband te presenteren weet de gemeente een nieuw licht te werpen op eeuwenoude gebruiken en deze relevant te maken voor nieuwe doelgroepen.
- De inwoners van Oirschot, met wie de jury sprak tijdens hun incognitobezoek, hebben een heel positief beeld van de gemeente en haar inzet voor het lokale erfgoed. Dit is deels te danken aan het goed functionerende (en door de gemeente bij elkaar gebrachte) Erfgoedplatform van Oirschot, met daarin vertegenwoordigers van alle partijen die zich in de gemeente inzetten voor erfgoed. Zij delen nieuwe ontwikkelingen steevast met de eigen achterban. Dit creëert een gevoel van betrokkenheid, wat mede blijkt uit het hoge aantal mensen dat zich inzet als erfgoedvrijwilliger.

Kanttekening

- Tijdens de pitch en het bezoek aan de gemeente is het de jury duidelijk geworden dat immaterieel erfgoed echt leeft in Oirschot. De aantrekkingskracht die het erfgoed in de gemeente kan hebben op bezoekers uit de regio en uit de rest van het land wordt echter nog niet optimaal benut. De jury ziet hier een mooie volgende stap voor de gemeente.

BEOORDELING TILBURG

- Na de pitch en het incognitobezoek ziet de jury de gemeente Tilburg als een betrokken, gulle en zelfkritische gemeente die er waarde aan hecht hoe haar inwoners het erfgoed in de gemeente ervaren.
- Uit het in 2022 uitgevoerde onderzoek naar het (post)koloniale verleden van Tilburg spreekt grote aandacht voor inclusiviteit, die wordt voortgezet in weloverwogen informatievoorziening rondom monumenten in de gemeente. Door op deze wijze aandacht te besteden aan de doorwerking van het (post)koloniale verleden van Tilburg laat de gemeente zien een zelfbewuste, serieuze stap te willen zetten richting een inclusievere samenleving. In de schaal, uitwerking en opvolging van het onderzoek met verschillende publieksprogramma's is de gemeente zeker voorbeeldstellend.
- In het vergroten van het bewustzijn van het erfgoed neemt het door de gemeente ondersteunde Stadsmuseum een centrale plek in. De jury is onder de indruk van de manier waarop het Stadsmuseum met wijkgerichte bijeenkomsten en initiatieven het erfgoed van de gemeente Tilburg toegankelijk maakt voor haar inwoners.
- In Tilburg wordt textiel ingezet als haakje voor grotere thema's: de verbinding met materialiteit en grondstoffen, het koloniale verleden, oude ambachten en innovatieve textieltechnieken; het verhaal van de stad is letterlijk verweven met textiel. Dit was voelbaar op straat: de jury sprak tijdens het incognitobezoek veel mensen die verbonden bleken aan het TextielMuseum, als vrijwilliger, tentoongestelde maker of enthousiaste bezoeker.
- Lokale erfgoedinstellingen zijn vertegenwoordigd in een Erfgoedplatform en zij ervaren steun vanuit de gemeente. Een voorbeeld is het vrijmaken van budget voor een publieksprogramma dat een vervolg geeft aan het onderzoek naar het (post)koloniale verleden van Tilburg en zo de resultaten te ontsluiten.

Kanttekening

- Soms was het voor de jury onduidelijk of de gemeente, die het onderzoek naar het (post)koloniaal verleden van Tilburg aanvoert als voorbeeld van immaterieel erfgoed, daarmee echt de vertaling maakt naar dat erfgoed. Dus: waar zet de gemeente de verhalen van voorouders ook echt om in concrete voorbeelden van immaterieel erfgoed? Zoals: bepaalde gebruiken, ambachten en vieringen. In de publieksprogramma's van het Stadsmuseum en het TextielMuseum ziet

de jury deze volgende slag wel naar voren komen. De gemeente zou dit verband nog meer mogen benadrukken.

- Bij de stadsontwikkeling heeft Tilburg duidelijk oog voor kwaliteit en herbestemming. Wel zou de jury deze aanpak graag meer in beleid vastgelegd willen zien. De jury is nieuwsgierig op welke manier zowel ruimtelijk als immaterieel erfgoed een plek krijgen in de nieuwe erfgoedvisie en in de omgevingsvisie. De ontwikkeling van een nota Omgevingskwaliteit en waarde gedreven gebiedsbiografieën zijn veelbelovende stappen naar een integraal en toekomstgericht erfgoedbeleid.

DE WINNAAR VAN DE BNG ERFGOEDPRIJS 2025

Na uitgebreid beraad over Alphen aan den Rijn, Oirschot en Tilburg heeft de jury de gemeente Oirschot aangewezen als winnaar van de BNG Erfgoedprijs 2025. De gemeente Oirschot is zich als geen ander bewust van de waarde van immaterieel erfgoed en heeft het behoud ervan vastgelegd in participatief, integraal en toekomstgericht beleid. De gemeente hanteert een inclusieve definitie van immaterieel erfgoed en stelt haar bewoners en de beoefenaars van het erfgoed centraal: de tradities en rituelen die van generatie op genera-tie worden doorgegeven en die door de bewoners zelf worden ervaren als hun erfgoed. Hieronder verstaat de gemeente niet alleen tradities die alleen in Oirschot voorkomen, maar ook tradities die samen de cultuur en identiteit van de gemeente vormen.

In Oirschot ervoer de jury een breed gedragen en diep geworteld erfgoedbesef en waardering voor de kwaliteit van de omgeving die zij maar zelden tegenkomt. Zo nam de bakker spontaan het woord ‘erfgoed’ in de mond toen hij sprak over zijn streekproducten, mengde een postbode zich in een gesprek om over een nog bewoond klooster te vertellen en biedt een restaurant op de markt een historisch getinte speurtocht voor dagjesmensen. Vrijwilligers spraken hun enthousiasme uit over de samenwerking met de gemeente en over de gemeenschapszin in het dorp. De jury is onder de indruk van de wijze waarop de gemeente alle maatschappelijke activiteiten in de gemeente zorgvuldig en degelijk met zachte hand stimuleert en faciliteert. Aan de gemeenschappen wordt de ruimte geboden om zelf activiteiten te ondernemen, zoals een tentoonstelling over carnaval door de carnavalsverenigingen zelf. De jury is zich ervan bewust dat de gemeente Oirschot in zekere zin de wind mee heeft; als kleine gemeente met een beperkt aantal kernen zitten zij heel dicht op de samenleving. De gemeente kent niet dezelfde uitdagingen als een fusiegemeente of een grote stad met een meer diverse bevolkingssamenstelling. Toch is het niet vanzelfsprekend dat een kleine gemeente met hoge monumentendichtheid haar cultureel kapitaal zo goed weet te koesteren, te ontsluiten en in te zetten voor lokale verbinding. De gemeente Oirschot grijpt de kans om het erfgoedbeleid en de uitvoering naar een hoger plan te tillen, door in te zetten op kennisdeling binnen het Erfgoedplatform, een participatieve aanpak te hanteren en de waarde van immaterieel erfgoed actief uit te dragen op regionaal en landelijk niveau. Dit maakt dat de gemeente Oirschot zich met trots de winnaar van de BNG Erfgoedprijs 2025 mag noemen! De jury hecht eraan te vermelden dat alle drie de genomineerde gemeenten dit jaar van hoge kwaliteit waren. De jury prijst de manier waarop Alphen aan den Rijn in korte tijd een gedegen erfgoedbeleid heeft ontwikkeld, aansluiting heeft gezocht met andere beleidsterreinen en het contact met de immateriële erfgoedgemeenschappen heeft aangehaald. De aandacht van de gemeente Tilburg voor de doorwerking van het (post)koloniale verleden en de manier waarop de onderzoeksresultaten worden ontsloten met publieksprogrammering zijn oprecht een inspiratie voor andere gemeenten. De inzet van beide gemeenten verdient een bijzondere vermelding van de jury.